

N:o 71.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1908 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Genom en den 9 nästlidne april aflåten proposition, n:o 175, hvilken af båda kamrarna till lagutskottet hänvisats, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Med ändring af hvad 7 § i lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 innehåller häremot stridande, varder, beträffande sådan fånge, som i nämnda § sägs, förordnad som följer:

Vill fånge afsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, ehvad skriften är affattad såsom bref eller ej, fängelsets styresman öfverlämna den till tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes,

Konungens befallningshafvande. Tillsyningsmannen eller befallningshafvanden har att bestämma, huruvida skriften får afsändas; och må tillstånd vägras i hvarje fall, då skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Vid anmälan i statsrådet af förevarande inom justitiedepartementet upprättade lagförslag den 28 sistlidne februari anförde chefen för nämnda departement följande:

»I alla de författningar, hvilka, sedan cellstraffet hos oss kommit till allmännare användning, blifvit utfärdade angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum, nämligen förordningen den 21 december 1857, lagen den 29 juli 1892 och lagen den 22 juni 1906, har stadgats rätt för fängelsefånge att själf anskaffa tjänligt arbete, hvarmed han må sysselsätta sig; och har därvid ej föreskrifvits annan inskränkning än som följer af den fängelsets styresman ålagda tillsyn, att rättigheten ej missbrukas till brottsliga företag. 1906 års lag innehåller äfven uttrycklig bestämmelse därom, att, i händelse arbete, som fången själf förskaffar sig, medför inkomst, denna må af fången för egen räkning behållas. Fängelsefånge torde således i allmänhet hafva full frihet icke blott att i fängelset syssla med hvilket som helst lämpligt arbete, han kan förskaffa sig, utan äfven att, för att kunna tillgodogöra sig inkomst af arbetet, från fängelset afsända dess alster. Denna frihet har emellertid visat sig föranleda missbruk i vissa fall, då fånge sysselsatt sig med litterär verksamhet.

I sådant hänseende erinrades i en vid 1890 års riksdag väckt motion, att den, som för brott mot tryckfriheten dömts till frihetsstraff, tillätes från fängelset sprida skrifter med samma syftning som den skrift, för hvars innehåll han blifvit fälld. Då fångens rätt att själf förskaffa sig arbete icke öfverensstämde med grundsatsen, att brottsling, som blifvit dömd sin frihet förlustig, skulle under den tid, han förvarades i fängelset, göras oskadlig för samhället, och då den tillsyn, fängelsets styresman borde utöfva därå, att sagda rätt ej missbrukades till brottsliga företag, visat sig icke utgöra ett tillräckligt korrektiv mot antydda olägenheter, föreslog motionären, att Riksdagen ville för sin del besluta upphäfvande af ifrågakvarande rättighet.

I det utlåtande, lagutskottet afgaf i anledning af nämnda motion, förklarade sig utskottet ej kunna undgå att erkänna riktigheten af motionärens anmärkningar mot de oegentligheter, hvartill fångens rätt att själf välja arbete kunde leda. Då således gällande lagstiftning ej lade hinder

i vägen för en person att i fängelset fortsätta en verksamhet, för hvars utöfvande på brottsligt sätt han underginge bestraffning, och ett sådant förhållande uppenbarligen stode i strid med straffets ändamål, hemställde utskottet, som emellertid ansåg sig ej kunna biträda motionärens förslag om fullständigt upphäfvande af fängelsefånges rätt att själf förskaffa sig tjänligt arbete, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke någon inskränkning i gällande stadganden om samma rätt kunde finnas lämplig.

Utskottets hemställan blef af Riksdagen bifallen.

Sedan Riksdagens beslut anmälts i underdånig skrifvelse den 14 maj 1890, infortrade Kungl. Maj:t yttrande i ärendet från fångvårdsstyrelsen, som i utlåtande den 21 oktober 1890 afstyrkte den ifrågasatta ändringen. Styrelsen medgaf väl, att, då fånges arbete fölle inom skriftställeriets område, fängelseförvaltningen ej vore i stånd att med tillämpning af de för fångens arbetsval stadgade villkor afstyra hvarje sådan verksamhet, för hvars brottsliga utöfvning han underginge bestraffning. Men enligt styrelsens mening hade fängelseförvaltningen ej grundlagsenlig rätt därtill. Om nämligen fängelsestraffet icke innebure förlust af andra medborgerliga rättigheter än sådana, hvilka vore beroende af rätten att fritt förflytta sig, torde äfven fängelsefången äga åtnjuta den hvarje svensk man i § 86 regeringsformen tillförsäkrade rättighet 'att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag'. Till 'brottsliga företag', som borde afvärjas, kunde ock svårligen hänföras en författareverksamhet, som *möjligen* kunde träffas af påföljd för tryckfrihetens missbruk. I fråga om skrifter, som utarbetats i fängelset, kunde fängelseförvaltningen således icke hafva annan granskningsrätt än den, som betingades af omsorgen om ordning och säkerhet inom fängelset eller åsyftade att hindra brottsliga företag, dessa senare fattade såsom straffbara dåd, stämplingar eller andra åtgärder. Ej heller kunde fängelsestjänstemännen i allmänhet antagas vara kompetenta att utöfva en vidare utsträckt granskning, och deras ansvarsfulla och kräfvande tjänst lämnade dem i allt fall ej nog mycken tid öfrig för ett sådant uppdrag. Lättare och mera betryggande än genom någon censur kunde visserligen det af Riksdagen angifna syftmålet ernås genom att för fängelsefånge alldeles förbjuda skriftställareverksamhet. Mot sådant förbud talade dock, dels att, medan det för det öfvervägande flertalet fängelsefångar blefve utan betydelse, det däremot synnerligen hårdt drabbade sådana fångar, hvilka endast genom litterär verksamhet vore i stånd att förtjäna hvad de behöfde för sitt och de sinas

uppehålle, dels ock att faran för missbruk af rätt till litterärt arbete ej vore densamma beträffande olika, för tryckfrihetsbrott dömda personer. För öfrigt kunde — erinrade fängvårdsstyrelsen — tillräcklig garanti mot det öfverklagade missförhållandet icke vinnas, så länge det i tryckfrihetsförordningen tillämpade ansvarighetssystemet upprätthölles och det sålunda ej alltid vore den verkligt brottslige, som träffades af bestraffningen. Ej heller hade det, fängvårdsstyrelsen veterligen, inträffat, att någon blifvit tilltalad och dömd för under fängelsetid fortsatt brottslig litterär verksamhet.

Fängvårdsstyrelsens utlåtande anmäldes inför Kungl. Maj:t den 12 december 1902, hvarvid Kungl. Maj:t, på hemställen af dåvarande chefen för justitiedepartementet, förklarade Riksdagens framställning ej föranleda någon vidare åtgärd.

I öfverensstämmelse med den uppfattning, fängvårdsstyrelsen i nämnda utlåtande gjort gällande, har styrelsen i en den 29 juni 1906 till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län aflåten skrifvelse fäst uppmärksamheten därå, att den vederbörande åliggande tillsyn, att fängelsefånges rätt att sysselsätta sig med tjänligt arbete ej missbrukades till brottsliga företag, måste lämpas efter gällande tryckfrihetslags undantagslösa bestämmelse om hvarje svensk mans rättighet att utgifva skrifter utan några af den offentliga makten i förväg lagda, af tryckfrihetslagen ej föreskrifna hinder.

Den af fängvårdsstyrelsen lämnade anvisning rörande lagens tillämpning i förevarande hänseende torde allmänt följas af fängelseföreståndarna. Så har ock skett i ett nyligen inträffadt fall, där olägenheterna af den utaf styrelsen antagna tolkning framträdte på ett synnerligen stötande sätt. En person, som dömts till fängelse för det han i ett anförande sökt förleda till ohörsamhet mot lag och laga myndighet, fick i det kronohäkte, där han aftjänade straffet, sysselsätta sig med publicistiskt och annat litterärt arbete samt från fängelset afsända åtskilliga, för intagande i en tidning afsedda uppsatser af sådant innehåll, att han kunde anses genom desamma fortsätta den emot samhällsordningen riktade agitatoriska verksamhet, hvori han förbrutit sig. Då bland dessa uppsatser förekom en artikel, hvori bl. a. en med kvarstad belagd skrift, vars innehåll sedermera förklarats brottsligt, recenserades och i viss del refererades, fann jag mig föranlåten infordra upplysningar i saken från fängvårdsstyrelsen. Justitiekanslersämbetet inhämtade samtidigt förklaring från fängvårdsmyndigheterna. Af den sålunda åstadkomna utredningen framgick, att direktören och tillsyningsmannen vid ifrågavarande kronohäkte till en början i vissa fall vägrat tillstånd till afsändande från fängelset af

tidningsuppsatser, som fången författat, men att, sedan de erhållit kännedom om fångvårdsstyrelsens berörda skrifvelse den 29 juni 1906, de icke vidare tilltrött sig att vägra dylikt tillstånd; och har fångvårdsstyrelsen vidhållit sin i utlåtandet den 21 oktober 1890 uttalade uppfattning.

Sedermera har justitiekanslersämbetet i en den 27 november 1907 till Kungl. Maj:t aflåten framställning anfört hufvudsakligen: Tryckfrihetsförordningens stadgande om hvarje svensk mans rättighet att utan några af den offentliga makten i förväg lagda, af tryckfrihetslagen ej föreskrifna hinder utgifva skrifter borde ostridigt tolkas efter sin ordalydelse, och den genom stadgandet garanterade rättigheten finge således icke utsträckas utöfver hvad de begagnade ordalagen innebure. Nu talade stadgandet om, att den offentliga makten ej finge lägga hinder för svensk man att utgifva skrifter, men det sade icke, att den offentliga makten skulle lämna svensk man biträde att utgifva skrifter för den händelse, han försatt sig i den ställning, att dylikt biträde erfordrades. I sådan ställning hade den försatt sig, som för begånget brott kommit i fängelse, ty det låge i fängelsestraffets natur, att fången endast genom fångelsets tjänstemän kunde få hafva förbindelse med personer utom fångelset. Att biträde af dessa tjänstemän icke genom tryckfrihetsförordningen garanterats fången, berodde säkerligen icke på glömska af lagstiftaren, utan därpå, att bestämmelserna om de villkor, under hvilka sådant biträde finge lämnas honom, fölle icke inom tryckfrihetsförordningens utan inom fångvårdsförfattningarnas område. Åberopade stadgande i tryckfrihetsförordningen syntes således icke lämna stöd för fångvårdsstyrelsens uppfattning, att fångvårdstjänstemännen på grund af samma stadgande skulle vara förhindrade att utöfva granskning af fångelsefångars för offentliggörande genom tryck afsedda skrifter i vidsträcktare mån än fångvårdsstyrelsen i förenämnda utlåtande angifvit. Fångvårdsstyrelsens tolkning af tryckfrihetsförordningen ledde till egendomliga konsekvenser. En fångelsefånge begärde t. ex. att få till enskild person afsända ett bref af ohöfviskt innehåll. Enligt 7 § i lagen den 22 juni 1906 vägrade fångelsets styresman att afsända brefvet. Om fången då ändrade adressen och begärde att få sända brefvet till en tidning för offentliggörande, skulle styresmannen vara förhindrad vägra brefvets afsändande. — Nyssnämnda lag gjorde i fråga om fångelsefånges bref icke någon skillnad mellan bref, innehållande uppsatser, som vore afsedda för offentliggörande genom tryck, och andra bref. Om båda dessa slag af bref gällde således lagens ovillkorliga stadgande, att fången icke finge utan fångelsestyresmannens tillstånd afsända bref. Såsom en brist i lagen torde kunna betecknas, att i fråga om de grunder, enligt hvilka sådant tillstånd finge meddelas, lagen blott innehölle, att, där brefvet rörde

allenast fångens enskilda angelägenheter, tillstånd ej finge vägras, med mindre brevet vore ohöfviskt eller innehölle något, hvaraf ordningen eller säkerheten inom fångelset kunde äfventyras. — Det kunde ifrågasättas, att med hänsyn till det sätt, hvarpå direktören och tillsyningsmannen i föreliggande fall tillämpat gällande föreskrifter, justitiekanslersämbetet borde inskrida mot dem; men då denna tillämpning stode i öfverensstämmelse med en af den öfverordnade myndigheten, fångvårdsstyrelsen, vid olika tillfällen uttalad uppfattning och samma uppfattning kunde antagas ligga till grund för Kungl. Maj:ts beslut den 12 december 1902, hade justitiekanslersämbetet funnit sig icke böra åtgöra annat än för Kungl. Maj:t anmäla hvad i ärendet förekommit för de åtgärder, Kungl. Maj:t kunde finna af förhållandena påkallade.

Den lämnade redogörelsen torde gifva vid handen, att de stadganden i 1906 års lag, hvilka äga betydelse i fråga om fångelsefånges rätt att från fångelset utsända skrifter, icke med den tillämpning, som allmänt åt dem gifvits, äro tillfredsställande. Det synes mig uppenbart, att skrifter, ämnade att utgifvas genom tryck eller annorledes offentliggöras, ej böra få afsändas utan tillstånd, meddeladt efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall. I likhet med fångvårdsstyrelsen håller jag före, att en sådan pröfning icke lämpligen bör ankomma på fångelsets styresman, hvilken har att utöfva den nu i fråga om bref föreskrifna kontrollen. Pröfningen torde böra uppdragas åt tillsyningsmannen vid kronohäkte och, beträffande öfriga fångelser, åt Konungens befallningshafvande. Huru än gällande lag rätteligen bör tolkas uti förevarande hänseende, lärer således lagstiftningen böra ingripa för att bestämma gränserna mellan sistnämnda myndigheters och styresmannens granskningsrätt.

Hvad angår innebörden af den pröfning, jag alltså vill öfverlämna åt Konungens befallningshafvande eller tillsyningsmännen, anhåller jag att få göra vissa erinringar. Min afsikt är ingalunda att föreslå någon som helst inskränkning i fångens rätt att syssla med litterärt arbete eller att hemställa om generellt förbud mot litterära alsters utsändande från fångelset. Mot stadganden af sådan räckvidd kunde med rätta invändas, att de skulle försätta fångar, för hvilka författareverksamhet är lämpligt arbete, i en särställning, som ej vore af förhållandena betingad. Jag äsyftar endast, att utsändande från fångelset af skrift, som kan antagas vara ämnad för offentliggörande, må kunna förhindras, i händelse utsändandet måste med hänsyn till skriftens innehåll eller affattning anses olämpligt.

Att ett stadgande i sådant syfte skulle innebära ett ingrepp i tryckfriheten, kan jag ej medgifva. Man skulle otvifvelaktigt kunna, utan att

träda tryckfrihetsförordningen för nära, förbjuda all skriftställareverksamhet i fångelserna eller afstänga fången från all kommunikation med den yttre världen. Desto mindre bör tryckfrihetsförordningen anses lägga hinder i vägen för ett stadgande sådant som det af mig förordade.

I fråga om sättet för lagändringens genomförande må följande anmärkningar tillåtas mig.

Utän tvifvel kan en skrift, afsedd för offentliggörande, understundom äga brefs karaktär, och den ifrågasatta regeln om Konungens befallningshafvandes och tillsyningsmännens pröfning bör alltså gälla äfven bref, hvarom talas i tredje stycket af 7 § i 1906 års lag. Men då det är fångens i första stycket af samma § omförmälda rättighet att själf förskaffa sig arbete och behålla inkomsten däraf, som vållat tvekan om vidden af styresmannens pröfningsrätt, synes det å andra sidan önskligt att den nya bestämmelsen blifver omedelbart hänförlig jämväl till denna del af paragrafen. Med afseende härå har jag trott det vara lämpligast att låta paragrafens nuvarande affattning förblifva orörd och lämna de nya föreskrifterna i en fristående lag, hvilken angifves innefatta ändring af 7 § i 1906 års lag.

I enlighet med hvad jag nu anført har jag låtit inom justitiedepartementet uppgöra förslag till *lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.*

Ifrågavarande lagförslag har undergått grundlagsenlig granskning i högsta domstolen, hvarefter en mindre, redaktionell jämkning i detsamma vidtagits.

Utskottet, som för sin del icke funnit anledning till erinran mot förslaget, får alltså hemställa,

att förevarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 14 maj 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation:

af herrar *Zetterstrand*, *Widén*, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken, *Pettersson* i Södertälje, *Ersson*, *Nordin* och *Persson* i Malmö, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må af Riksdagen bifallas.

Till stöd härför har anförts af herrar *Zetterstrand*, *Widén*, *Jansson*, *Pettersson*, *Ersson* och *Nordin*:

»Enligt vår mening böra sådana missförhållanden, som det i den kungl. propositionen berörda, med de nu för verkställighet af fängelsestraff i *allmänhet* gällande lagbestämmelser, därest de rätt tolkas och tillämpas, kunna förekommas. Redan af sådan grund synes en ändring i dessa bestämmelser, som skulle komma att träffa egentligen endast *en viss kategori af fångar*, icke böra vidtagas. Härtill kommer, att det föreslagna lagstadgandet synes vara alltför sväfvande och därigenom lämna alltför stort utrymme för olika och växlande uppfattningar hos de administrativa myndigheter, i hvilkas hand pröfningsrätten i detta fall skulle läggas. Äfven mot lagförslagets affattning i öfrigt synes oss, på sätt i högsta domstolen framhållits, befogade anmärkningar kunna göras.»

Herr *Åkerlund* har begärt få här antecknad, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
